

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Pinsedag – 23. mai 2021

Prekentekest: Joh 14,15-21

Lesetekst I: 1 Mos 1,1-5

Lesetekst II: Apg 2,1-11 eller 1 Kor 12,12-13

Pinse med innhold og ild

Årets evangelietekst for pinsedag er litt «kronglete» i språket, synes jeg. I hodet mitt danner det seg en kø av ting som trenger forklaring, både begreper og teologiske sammenhenger. Disse tingene vil jeg skrive om i denne tekstkommentaren.

Samtidig vil jeg at en preken på pinsedag skal gjøre mer enn å forklare begreper og teologiske sammenhenger. Jeg vil at den skal være full av liv og kraft, av ild og vind; at forsamlingen formelig skal føle seg hensatt til Jerusalem den berømte pinsedagen for to årtusener siden, da Den hellige ånd ble utøst over Jesu disipler; og at vi skal erfare og bli minnet om at Den hellige ånd fortsatt virker i våre liv, i vår kirke, i vår verden.

Jødisk pinse og kristen pinse

Det er mye spennende å si om sammenhengen mellom jødisk pinse (ukefesten, hebraisk: shavuot – ordet betyr «uker») og kristen pinse:

Begge «pinsene» henger nøye sammen med påske, ja, markerer avslutningen på påsken.

- Jødisk påske og pinse: Da israelsfolket var ført ut av slaveriet i Egypt og gjennom havet, spurte de seg kanskje: Hva nå? Svaret kom på Sinai: Gud sluttet en pakt med folket. Han ga dem de ti bud og en rekke forskrifter. Nå skulle de leve som Guds folk.

- Kristen påske og pinse: Da Jesus hadde dødd på korset for å befri menneskene fra slaveriet under synden og djevelen, og ved sin oppstandelse hadde banet vei gjennom «dødens hav», spurte kanskje disiplene seg der de satt i Jerusalem: Hva nå? Svaret kom da Den hellige ånd ble utøst: Gud sluttet en ny pakt med folket. Han skrev loven inn i hjertene deres. Nå skulle de leve som Guds nye folk.

I tillegg til å være en feiring av paktsslutningen på Sinai, er shavuot en feiring av førstegrøden. Og tenk hvilken førstegrøde av mennesker som ble samlet inn i Herrens låve den første kristne pinsedag – mer enn 3000 mennesker! Litt av gleden over førstegrøden skyldes forventningen om at innhøstningen bare så vidt er i gang; det kommer flere avlinger som skal høstes inn. På samme måte er kristen pinse en feiring av at det kom mer (kirkehistorien) og kommer mer (vår tid og fremtiden). At mennesker er blitt og blir berørt av Ånden, tiltrukket av Jesus, og innlemmet i fellesskapet, er verdt å feire!

Da Herren åpenbarte seg på Sinai-fjellet og ga Moses de ti bud, var det til og med lyd- og lyseffekter som kan minne om pinsedag i Jerusalem: Der var både ild og meteorologiske tegn.

Vil du lese mer om pinsen og resten av kirkeåret, anbefaler jeg Peter Halldorfs bok «Hellig år».

Nå skal vi vende oppmerksomheten mot evangelieteksten.

Som ved et dødsleie

Kanskje har du, som jeg, sittet ved noen dødsleier. Én skal dø. De andre skal bli igjen. Den ugjenkallelige avskjeden nærmer seg mer for hver gang den døende puster inn og ut. All oppmerksomhet er rettet mot den som skal forlate denne verden, og mot det livet man hadde sammen. Følelsene kan være mange og sterke. Hvordan skal livet bli nå, uten den kjære?

Nå sitter ikke disiplene akkurat ved Jesu dødsleie – han ligger ikke i en sykeseng; her er ingen hvitkledde sykepleiere som varsomt og kompetent går til hånde. Men det er avskjedens time. Om mindre enn et døgn skal Jesu dø på et kors. Jesus ser at disiplenes hjerter er fylt av sorg (16,6). De er engstelige (16,22). Og så skjer det som noen ganger skjer ved et dødsleie: Den som skal dø, trøster sine, oppmuntrer dem, peker ut en vei videre for dem.

Jesu avskjedstale til disiplene (som kan sies å begynne med fotvaskingen i kap 13, og som avsluttes med Jesu yppersteprestelige bønn i kap 17) inneholder nettopp mye trøst og oppmuntring, samt anvisninger om hvordan disiplene skal leve videre. Samtidig sprenger den selvsagt avskjedstale-rammen fullstendig: For Jesus skal ikke bare gå bort. «Jeg lar dere ikke bli igjen som foreldreløse barn. Jeg kommer til dere.» (14,18)

Talsmannen – parakleten – advokaten

Når Jesus går bort, skal talsmannen komme i hans sted. Bare i Joh 14-16 omtales Den hellige ånd som «talsmannen». Dette er en oversettelse av det greske «para-klætos», som tilsvarende det latinske «ad-vocatus». «Den til-kalte» ville vært en bokstavelig oversettelse. Den hellige ånd som tilkallingshjelp, altså! Det greske ordet har mange betydningsnyanser. Jeg vil peke på følgende:

For det første: Talsmannen kommer for at disiplene ikke skal være alene – slik som en varm og dyktig forsvarsadvokat eller bistandsadvokat kommer med trøst og hjelp. Ja, enda mer: Selv den beste advokat er en profesjonell yrkesutøver som er der for klienten sin en avgrenset tidsperiode. Men talsmannen skal «være hos dere for alltid» (Joh 14,16), og hans omsorg sammenliknes med foreldres omsorg. Uttrykket «foreldreløse barn» om disipler som hadde mistet rabbi sin, var et kjent uttrykk i samtiden, ifølge Olav Skjevesland. Det er et sterkt uttrykk. Barn som mister foreldrene sine – jeg orker nesten ikke tenke på det. Så mange barn i verden går til grunne fordi foreldrene dør fra dem, og ingen trygge voksne umiddelbart trør til og omslutter dem med kjærlighet og praktisk omsorg. Jesu disipler skal ikke gå til grunne. Den grunnleggende, nærende omsorg og trøst som de trenger, den skal talsmannen gi dem. Dette er en hjertesak for Mesteren. I avsnittene før og etter vår tekst, finner vi flere kjerneord fulle av trøst og håp: «La ikke hjertet bli grepet av angst. Tro på Gud og tro på meg!» (14,1) og «Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere, ikke den fred som verden gir. La ikke hjertet bli grepet av angst og motløshet.» (14,27)

For det andre: Talsmannen er «sannhetens Ånd» (14,17). Ånden skal forkynne sannhet. Hvilken sannhet? Jesu sannhet. Han skal «ta av det som er mitt, og forkynne det for dere.» (16,14) Han skal «minne dere om alt det jeg har sagt dere» (14,26). Enda kortere sagt: Ånden skal forkynne JESUS, han som er «veien, SANNHETEN og livet.» (14,6) Peter Halldorf skriver et sted at hvis man lurert på om noe (en forkynnelse, en innskytelse, en trend...) er av Den hellige ånd eller ikke, kan man stille følgende kontrollspørsmål: «Hvem faller lyset på?» Faller det på Jesus? Halldorf skriver også at i pinsebevegelsens første tid, var forsamlingshusene deres uten utsmykning. Bortsett fra ett element som alltid var der: Navnet «JESUS», skrevet med store bokstaver. Svein Anton Hansen (noreapastoren.no) skriver: «Mange har brukt følgende bilde for å si noe avgjørende om Åndens oppgave: Han er scenearbeideren som drar sceneteppet til side, slik at menneskene får se hovedpersonen for Guds frelsesplan på scenen – Jesus Kristus.»

Sannhetens ånd skal forkynne Jesus for oss så det gamle budskapet blir levende og forklart for oss, ja, så vi skjønner at det er FOR OSS. Men kan Ånden etter pinsedag tilføre kirka og verden NYE innsikter? Noen formuleringer peker i den retningen: «Ennå har jeg mye å si dere, men dere kan ikke bære det nå. Men når sannhetens Ånd kommer, skal han veilede dere til hele sannheten.» (16,12-13) Her vil ulike teologiske og konfesjonelle tradisjoner resonnerer ulikt, men det er all grunn til å være forsiktig med å tenke at vi har kommet lengre og vet bedre enn apostlene. Gode forbilder her er f.eks konsilfedrene som i Nikea i år 325 og i Konstantinopel i år 381 utformet en av kirkehistoriens viktigste tekster: Den nikenske trosbekjennelsen. Med unntak av ett nyord brukte de hele tiden bibelske formuleringer. De lot seg ikke friste til å løsrive Ånden fra Skriften og påberope seg en autoritet som var høyere enn Skriftens ord, uansett hvor åndsfulle de var. Talsmannen skal ikke tale ut fra seg selv (16,13), men formidle Jesu ord. Teologen og predikanten er kalt til å gjøre det samme.

«Verden»: Motstander og misjonsmark

Bruken av begrepet «verden» i Johannesevangeliet er som en andakt i seg selv. På den ene siden er «verden» evangeliets og Jesu motstander. Dermed må Jesu disipler være forberedt på at også de vil møte motstand, ja, forfølgelser. Denne negative vurderingen av verden finnes tydelig uttalt i Jesu avskjedstale. I vårt avsnitt er den negative vurderingen noe mildere. Her står det ikke noe om forfølgelser, men «verden» kan verken se eller kjenne talsmannen. Derfor kan den heller ikke ta imot ham.

Samtidig er «verden» ifølge Johannesevangeliet elsket av Gud og arena og mål for Jesu virke i verden. «For så høyt har Gud elsket verden...». (3,16) Jesus er verdens lys (8,12). Han er det levende brødet som kommer ned fra himmelen og gir verden liv. (Joh 6,33.51).

I en vestlig, sekularisert virkelighet som kanskje best kan beskrives som post-kristen, kan det være lett i å kjenne seg igjen i Johannesevangeliets beskrivelse av hvordan «verden» stiller seg uforstående og skeptisk til det kristne budskapet og dets representanter. Samtidig er vi som Jesu etterfølgere – uansett hvilken tidsepoke vi lever i – kalt til å bringe Jesu lys nettopp til denne «verden». I sin yppersteprestelige bønn ber Jesus til sin Far: «Som du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden.» (17,18)

Kjærlighet, treenighet og lydighet

Både Johannesevangeliet og Johannesbrevene inneholder mange formuleringer om sammenhengen mellom Guds/Jesu kjærlighet til oss, og den kjærlighet vi er kalt til å elske Ham og vår neste med. «Som Far har elsket meg, har jeg elsket dere. Bli i min kjærlighet!» står det for eksempel i Joh 15,9.

Den hellige treenighet ER kjærlighet. Kjærligheten flyter mellom personene i treenigheten som en evig, frydefull dans. Kirkefaderen Augustin skriver vakkert om dette. Det gjør også biskop Halvor Nordhaug i sine betraktninger over Andrej Rubljovs treenighetsikon (bok: «Kjærlighetens hus»). Mennesker kan bli trukket inn i dette hellige kjærlighetens fellesskap. Guds vilje blir deres vilje. Guds mål blir deres mål. De bærer frukt fordi de er greiner på det sanne vintreet, Jesus Kristus (15,1-17).

Første og siste vers i vår tekst beveger seg innenfor denne måten å tenke på. Men jeg stusser litt: Er talsmannens komme en slags belønning til dem som elsker Jesus og holder hans bud? Nei. Jeg vil heller si det slik: Jesu disipler elsker ham. Ikke som følge av en strategisk vurdering – nei, de bare gjør det. De har latt garnene ligge og fulgt ham. De har forlatt sin tollbod, sin eng og åker. All sin lit fester de til Jesus. De vender seg til ham med hele seg og med sine dypeste behov. Hvem ellers skulle de gå til? Bare Jesus har det evige livs ord (Joh 6,67-69) En slik livsholdning er bønn, og at talsmannen sendes til dem, er et svar på den bønnen.

Kathrine Tallaksen Skjerdal

sokneprest i Høvåg

Kathrine.Tallaksen.Skjerdal@lillesand.kommune.no